

Obraz sportu i niepełnosprawnego sportowca w autodeskrypcji zamieszczanej na stronach i blogach internetowych

Streszczenie

Celem artykułu jest prezentacja informacji zawartych na blogach i stronach internetowych prowadzonych przez niepełnosprawnych sportowców. W badaniach wykorzystana została jakościowa analiza treści oparta na procedurach metodologii teorii ugruntowanej. Prowadzone badania skupiały się na poszukiwaniu związków, jakie mogą istnieć pomiędzy wygenerowanymi kategoriami, reprezentującymi różne wątki tematyczne. Stanowiło to podstawę do poszukiwania powtarzających się wzorców w danych oraz generowania hipotez, co w efekcie umożliwiło udzielenie odpowiedzi na wcześniej postawione pytania badawcze odnoszące się do treści zamieszczanych przez badane osoby na prowadzonych przez siebie blogach i stronach internetowych.

Słowa kluczowe: sport, niepełnosprawność, strony internetowe, blogi, analiza treści, metodologia teorii ugruntowanej

The image of sport and a disabled athlete in the self-description on websites and blogs

Summary

The aim of the article is to present the information contained on blogs and websites run by disabled athletes. The study used qualitative content analysis which was based on grounded theory procedures. The research focused on searching for relationships that may exist between the generated categories representing different themes. That was the basis to search for recurring patterns in the data and to generate hypotheses, which in turn made it possible to answer the research questions raised earlier and relating to the content posted by the examined individuals on their blogs and websites.

Keywords: sport, disability, websites, blogs, content analysis, grounded theory methodology

Wstęp

Pomimo wielu zmian, jakie dokonały się w naszym kraju na przestrzeni ostatnich lat, osoby niepełnosprawne nadal muszą stawiać czoła różnym trudnościom związanym nie tylko z barierami architektonicznymi czy

infrastrukturalnymi, ale także mentalnymi, które powodują, że są one w dalszym ciągu traktowane jak „obce” czy „inne”. Takie negatywne postawy wobec niepełnosprawnych wynikają, jak wskazuje Joanna Kossewska, m.in. z wysokiej pozycji, jaką w hierarchii wartości zajmują: zdrowie, sprawność fizyczna, siła, sukces, produktywność, zamożność, niezależność¹. Z kolei, zdaniem Romana Ossowskiego, na reakcje wobec osób niepełnosprawnych szczególnie wpływ mają następujące czynniki: właściwości społecznego otoczenia, widoczność niepełnosprawności oraz stan materialny osób niepełnosprawnych². W dalszym ciągu dominuje też wizerunek osoby niepełnosprawnej jako niesamodzielnej, bezbronnej, niepotrafiącej zadbać o siebie i własne interesy. Równocześnie ludzi niepełnosprawnych opatruje się rozmaitymi etykietami, które nacechowane są negatywnymi ocenami moralnymi i wyrażają lęk, pogardę, obrzydzenie lub litość³. Nadal także w wielu sferach osoby niepełnosprawne spychane są na margines życia społecznego.

Z drugiej strony, nieustannie podejmuje się próby przeciwdziałania wykluczeniu tej kategorii obywateli. Ważną rolę w tym zakresie pełnią środki masowego przekazu, które dają możliwość dotarcia do liczego grona odbiorców. Niemniej jednak osoby niepełnosprawne, choć pojawiają się w prasie, radiu czy telewizji, wciąż nie są częścią medialnego życia społecznego⁴. Na ogół rezerwuje się dla nich specjalne bloki, które zwykle są emitowane w nieatrakcyjnym czasie antenowym. W większości z nich na plan pierwszy nadal wysuwana jest niepełnosprawność, a wśród prezentowanych historii dominują te dramatyczne, chwytające za serce i wyciskające łzy.

Dlatego, aby zdobyć jak największy wpływ na rodzaj oraz charakter przekazywanych treści, coraz większą rolę zaczynają odgrywać nowe media z Internetem na czele. Ten ostatni, dzięki swojej powszechności, a zarazem coraz prostszemu (bo gotowym, a przez to dostępnym dla wszystkich, bez względu na stopień znajomości języka programowania) rozwiązaniom technicznym, pozwala na dotarcie do dużej liczby odbiorców z własnym, indywidualnym przekazem. Między innymi dlatego z Internetu coraz częściej korzystają osoby niepełnosprawne, które w ten sposób mogą zdobywać informacje, dzielić się wiedzą, czy realizować zawodowo poprzez nowoczesne formy zatrudnienia (telepraca), ale również stać się aktywnymi uczestnikami rozmaitych wirtualnych grup i społeczności. Internet tworzy

¹ J. Kossewska, *Spółeczeństwo wobec osób niepełnosprawnych – postawy i ich determinanty*, „Studia Psychologica I” 2003, Nr 14, s. 3

² R. Ossowski, *Teoretyczne i praktyczne podstawy rehabilitacji*, Bydgoszcz, Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy, 1999, s. 284–286

³ R. Szarfenberg, *Pojęcie wykluczenia społecznego*, Warszawa, Instytut Polityki Społecznej UW, 2008, s. 5

⁴ D. Gorajewska, *Wizerunek osób niepełnosprawnych a nowe technologie*, [w:] *Technologie informatyczne w służbie osób niepełnosprawnych*, red. R. Klaus, Gorzów Wielkopolski, Wyższa Informatyczna Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim, 2007, s. 84

zatem przestrzeń umożliwiającą nieskrępowane wypowiedzianie się w różnych kwestiach, prezentowanie siebie oraz podejmowanie spraw, które uważa się za szczególnie istotne.

Wśród ludzi niepełnosprawnych korzystających z dobrodziejstw sieci mamy także te, które są aktywne na innych polach, a jednym z nich jest uprawianie sportu. Dlatego treści, jakie zamieszczają na stronach oraz blogach internetowych, nierzadko dotyczą informacji o tej formie ich działalności.

W związku z tym przedmiotem zainteresowań w niniejszym artykule uczyniono analizę sposobu wypowiedziania się na temat własnej osoby, wykazywanej aktywności, a także swojej fizycznej dysfunkcji, ukazane z perspektywy osób niepełnosprawnych, wybierając spośród ich zróżnicowanego grona grupę przedstawicieli sportowców. Stanowią oni jedną z tych kategorii przedstawicieli środowiska osób niepełnosprawnych, która nie tylko przełamuje utarte stereotypy, ale jest także aktywna na arenie publicznej, często wykorzystując w tym celu nowoczesne media, przede wszystkim zaś Internet.

Technologie informacyjne i środki masowego przekazu w służbie osób niepełnosprawnych

Rozwój elektroniki, informatyki i telekomunikacji, a więc technologii informacyjnych, powoduje głębokie zmiany we wszystkich sferach życia i działaniach człowieka. Najnowsze osiągnięcia w tym zakresie szybko zyskują popularność i znajdują swoje powszechne zastosowanie⁵. Telewizja satelitarna, telefonia komórkowa oraz dynamicznie rozwijające się sieci komputerowe, a zwłaszcza Internet, to dziś najważniejsze dowody przeobrażeń w dziedzinie przekazu informacji⁶. Wszystko to powoduje, że współczesne media w dużym stopniu kreują rzeczywistość społeczną, ustalają standardy zachowań, normy i modele życia. Media są producentami i dystrybutorami wiedzy, która umożliwia ludziom orientację w świecie, będąc dla wielu z nich głównym źródłem informacji o otaczającej rzeczywistości. To właśnie media w znacznej mierze determinują sposób myślenia współczesnego człowieka⁷. Wpływają na odbiorcę i jego postawy, także wobec osób niepełnosprawnych. Z tego względu istotne jest, aby środki masowego przekazu, prezentując ludzi niepełnosprawnych, unikały wywoływania

⁵ Cz. Ślusarczyk, *Osoby niepełnosprawne w społeczeństwie informacyjnym – wybrane problemy i wyniki badań ankietowych*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. A. Andrzejewska, J. Bednarek, Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010, s. 109

⁶ Ibidem, s. 109

⁷ P. Bystrowski, *Analiza koncepcji prezentowania człowieka niepełnosprawnego w mediach ze względu na stopień nasycenia przekazu niepełnosprawnością*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. A. Andrzejewska, J. Bednarek, Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010, s. 122

czy wzmacniania niepotrzebnych napięć. Przekaz powinien być nastawiony na zmniejszenie dystansu psychologicznego, raczej na wskazanie podobieństw, nie zaś różnic; powinien także unikać wywoływania uczucia obawy i lęku przed kontaktem z ludźmi niepełnosprawnymi. Natomiast zamiast wzbudzać współczucie i litość wobec niepełnosprawnych, media winny kreować politykę zrozumienia ich codziennych potrzeb⁸. Jak pisze Piotr Bystrowski, ważne jest, aby środki masowego przekazu nie tworzyły wizerunku człowieka niepełnosprawnego opartego na stereotypach⁹. Ten sam autor podkreśla, iż media powinny unikać opisywania ludzi z niepełną sprawnością: po pierwsze, jako „wiecznego dziecka”, niezdolnego do tego, by dorosnąć i wyjść poza krąg dziecięcego rozumowania i dziecięcej zależności, po drugie, jako osoby pozbawionej zdolności racjonalnego myślenia i postrzegania własnego otoczenia, po trzecie, jako osoby godnej pożałowania, skazanej na to, by wieść tragiczne życie i przysparzać smutku całemu otoczeniu¹⁰.

Ale media to nie tylko sfera „pokazywania” osób niepełnosprawnych. Nowe media tworzą ważną przestrzeń działania współczesnego człowieka. Jest to dobrze widoczne w podnoszeniu poziomu własnej podmiotowości przez osoby niepełnosprawne, zwłaszcza za pośrednictwem sieci. Nowoczesne technologie informacyjne stwarzają możliwość porozumiewania się bez ograniczeń przestrzennych i czasowych. Dzięki Internetowi osoby niepełnosprawne zyskują możliwość dostępu do najróżniejszych dóbr kultury. Wirtualny świat może być również wykorzystywany do zdobywania wykształcenia i podnoszenia kwalifikacji tych osób¹¹.

Nowoczesne media, przede wszystkim Internet, są także doskonałym narzędziem prezentowania siebie oraz kreowania wizerunku zarówno własnego, jak i kategorii społecznej, której jest się częścią. W warunkach kontaktu zapośredniczonego przez sieć internetową otwierają się możliwości stworzenia obrazu siebie w taki sposób, aby unikając pierwszego wrażenia opartego na ocenie fizycznej, wyeksponować te cechy osobiste, które pomogą zbudować swój atrakcyjniejszy obraz¹². Do tego celu wykorzystywane są na przykład strony internetowe czy blogi, na których ich autorzy starają się, w mniej lub bardziej nieskrępowany sposób, wypowiadać się na różne, aktualne i ważne dla nich tematy, wyrażać swoje opinie, czy uczulać potencjalnych odbiorców na określone kwestie, tym samym składając ich do chwili zastanowienia, refleksji, a czasem włączania się do otwartej

⁸ P. Bystrowski, op. cit., s. 123

⁹ Ibidem, s. 124

¹⁰ Ibidem

¹¹ A. Andrzejewska, *Przydatność i zagrożenia Internetu dla osób niepełnosprawnych*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. A. Andrzejewska, J. Bednarek, Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010, s. 68

¹² E. Lubina, N. Lubina-Dąbrowska, *Autoprezentacja medialną szansą na integrację społeczną osób niepełnosprawnych*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. A. Andrzejewska, J. Bednarek, Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010, s. 80

dyskusji. Taka forma wypowiedzi jest zatem środkiem służącym bezpośrednio wyrażaniu własnego zadania, wymianie myśli oraz zawieraniu nowych znajomości, a poprzez jej powszechność, prostotę obsługi oraz niskie koszty (bądź ich zupełny brak), dostępną praktycznie każdemu, niezależnie od jego umiejętności informatycznych, zasobności portfela czy określonych cech osobowych.

Zalety te wykorzystują również z powodzeniem osoby niepełnosprawne, dla których Internet stał się swoistą tubą umożliwiającą zabieranie zdania w toczącej się nieustannie dyskusji na temat ich prawa do równego, pozbawionego uprzedzeń i stereotypów, traktowania. Ze względu na swoją otwartość, powszechność oraz stosunkową łatwość dostępu, Internet stał się istotnym narzędziem manifestowania swojego „ja”, a także kreowania pożądanego wizerunku własnej osoby. Tak prowadzona autoprezentacja zazwyczaj uwzględnia sposoby działania i zachowania akceptowane społecznie i kulturowo, wykorzystuje specyficzne strategie umożliwiające wywarcie wpływu na sposób postrzegania danej jednostki przez innych. Autoprezentacja zależy przy tym od norm obowiązujących w konkretnej sytuacji, od roli społecznej, a także od wartości cenionych przez odbiorcę, jego dotychczasowego wizerunku społecznego oraz instrumentalnej przydatności wywieranego wrażenia¹³.

Z tego względu osoby niepełnosprawne poprzez sieć starają się realizować postulaty polityki społecznej integracji, normalizacji życia, a zarazem zwalczania wszelkiego rodzaju negatywnych postaw ujawnianych wobec nich samych. W tym celu wykorzystują bardzo różne środki, niejednokrotnie odwołując się do tego, co jest społecznie pozytywnie wartościowane i oceniane. Jednym z takich aspektów życia codziennego jest sport. Fascynacja sportem w społeczeństwach nowoczesnych powoduje, że jego przedstawiciele stają się gwiazdami kultury masowej. Nierzadko ucieleśniają też nasze wyobrażenia o szczęśliwym życiu. Sportowcy są podziwiani, szanowani oraz posiadają wysoki status społeczny. Tym samym, sportowiec zyskuje niejako podwójnie: po pierwsze, triumfując na stadionie, a po wtóre, dzięki obecności w mass mediach, jako symbol sukcesu.

Reprezentanci środowiska sportowców niepełnosprawnych, którzy jednocześnie wykazują się pomysłowością i inicjatywą, poprzez wykorzystywanie społecznego odbioru sportu, starają się wpływać na zmianę sposobu postrzegania tej kategorii osób. Czynią to poprzez pokazywanie człowieka niepełnosprawnego jako aktywnego fizycznie i samodzielnego, a więc zachowującego się odmiennie od stereotypowo przypisywanego mu wizerunku.

W tym kontekście sport odgrywa ważną rolę, ponieważ stanowi jedną z dróg służących nie tylko włączaniu osób niepełnosprawnych do społeczeństwa, ale także pozwala pokazać je w korzystnym świetle, jako samodzielnych, wartościowych, odważnych i pełnych pasji ludzi. Jest to zatem próba dotarcia do społeczeństwa,

¹³ Ibidem, s. 86

forma pokazania innego oblicza niepełnosprawności i ludzi nią dotkniętych – jako tych, którzy mogą odnosić życiowe sukcesy i podejmować różnego rodzaju wyzwania.

Nowe media stały się narzędziami, które umożliwiają osobom niepełnosprawnym prowadzenie coraz skuteczniejszej polityki prointegracyjnej. Zwłaszcza dzięki Internetowi (w dużej mierze stronom www, prowadzonym blogom oraz dyskusjom odbywającym się na forach społecznościowych) mają one możliwość kontaktowania się z całym światem, przekazywania ważnych treści oraz wyrażania swoich racji i poglądów, które jeśli zostaną przyobleczone w odpowiednią formułę, mogą stać się ważnym środkiem służącym kreowaniu pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych.

Metodologia badań

Przeprowadzona analiza miała charakter badań jakościowych, opartych na procedurach metodologii teorii ugruntowanej. Wybór tego typu analizy podyktowany został specyfiką zdefiniowanej problematyki badawczej¹⁴. Prezentowane treści i sposób konstruowania wypowiedzi jest w przypadku badanej grupy wielowymiarowy i dlatego wymaga szczegółowego opisu. Co więcej, kod, jakim posługują się osoby niepełnosprawne prowadzące strony internetowe i blogi, zawiera wiele treści ukrytych, wpływających często z przeciwstawiania się stereotypom, uprzedzeniom czy w dalszym ciągu obecnej marginalizacji objawiającej się w różnych obszarach życia społecznego. Główny nacisk położono więc na zidentyfikowanie najczęściej pojawiających się wątków dotyczących prezentacji siebie oraz, szerzej, niepełnosprawności jako zjawiska społecznego¹⁵.

Analiza i interpretacja materiału badawczego prowadzona jest zgodnie z zasadami metodologii teorii ugruntowanej¹⁶. W związku z tym sposób analizy oparty został na rozumowaniu indukcyjno-dedukcyjnym, co oznacza, że zbieranie danych, ich przetwarzanie, analiza i proces teoretyzowania przebiegały równolegle i współwystępowały ze sobą, co wyklucza linearność postępowania badawczego. A zatem proces zdobywania, analizy i interpretacji danych stanowił integralną, przebiegającą w jednym czasie, część całego procesu badawczego, w trakcie którego wykorzystywane zostały określone procedury metodologiczne¹⁷.

¹⁴ Badania, które posłużyły do napisania niniejszego tekstu, stanowią część większego projektu dotyczącego sytuacji życiowej osób niepełnosprawnych podejmujących aktywność sportową, realizowanego aktualnie przez autora artykułu.

¹⁵ E. Sadurska-Duffy, *Przykład jakościowej analizy treści. Wizerunek Polaka – imigranta zarobkowego w prasie brytyjskiej w latach 2004–2006*, [w:] *Analiza danych zastanych*, red. M. Makowska, Warszawa, Scholar, 2013, s. 163

¹⁶ K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000

¹⁷ B. Glaser, A. Strauss, *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*, Chicago, Aldine Publishing Company, 1967

Motywy wyboru wskazanej metody była potrzeba poznania „faktycznych” sposobów życia, działań jednostkowych, procesów tworzenia znaczeń, a zatem, pragnienie zbliżenia nauki do „życia” i „poznawania rzeczywistości społecznej z punktu widzenia tworzących tę rzeczywistość podmiotów”¹⁸. Z tego względu w analizie danych wykorzystano procedury metodologii teorii ugruntowanej: między innymi metodę ciągłego porównywania, teoretyczne dobieranie przypadków czy teoretyczne nasycenie¹⁹.

Zastosowanie tej metody było związane z chęcią poznania nie tylko najczęściej występujących i najważniejszych tematów poruszanych przez osoby niepełnosprawne uprawiające sport, ale także próbą zrekonstruowania tego, do kogo kierują przekaz, a przede wszystkim tego, jak widzą rzeczywistość społeczną oraz jak postrzegają siebie i swoją niepełnosprawność²⁰.

Podczas analizowania danych poszukiwano określonych prawidłowości. Pod uwagę starano się brać zarówno treści formułowane wprost, tworząc w ten sposób opis zawartości stron i blogów internetowych, a także informacje bezpośrednio niewyeksplikowane, które pozwoliłyby na zrekonstruowanie „sposobu wyrażania się” o sobie i innych. Poszukiwano określonych prawidłowości, które można byłoby następnie podzielić na wątki i dokonać ich tematykacji (klasyfikacji). Procedura ta została poprzedzona szczegółowym kodowaniem o charakterze otwartym, co umożliwiło stopniowe skonceptualizowanie pojęć i wygenerowanie kategorii kodowych. Te zaś porządkowano, poszukując związków i zależności, tworząc w ten sposób mapę pojęciową odzwierciedlającą relacje istniejące pomiędzy określonymi wątkami. Procedura ta miała charakter indukcyjny.

Dobór kolejnych przypadków miał charakter teoretyczny (*theoretical sampling*), i opierał się na metodzie ciągłego porównywania (*constant comparative method*), co oznacza, że kolejne przypadki dobierane były w sposób celowy na podstawie bieżących ustaleń analitycznych, nie zaś ustalonych przed badaniem założeń²¹. W związku z tym wykorzystano popularną wyszukiwarkę internetową, wpisując słowa klucze: *niepełnosprawni*^{*22} oraz *sport*. Warunkiem objęcia badaniem danego bloga, bądź strony internetowej, była przy tym aktywność jej autora/prowadzącego, która w przypadku niniejszego badania oznaczała minimum jeden wpis/aktualizację w przeciągu ostatniego miesiąca, licząc od dnia wykonania procedury przeszukiwania.

¹⁸ A. Wyka, *Badacz społeczny wobec doświadczenia*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993, s. 34

¹⁹ B. Glaser, A. Strauss, op. cit.

²⁰ A. Maj, *Analiza treści*, [w:] *Analiza danych zastanych*, red. M. Makowska, Warszawa, Scholar, 2013, s. 129

²¹ B. Glaser, A. Strauss, op. cit., s. 45

²² Użycie symbolu gwiazdki (*) pozwala na zastąpienie dowolnego fragmentu poszukiwanego słowa. Oznacza to, że program znajdzie wszystkie te słowa, które mają wspólny rdzeń, lecz mogą różnić się zakończeniem (przypadkiem, liczbą, rodzajem, itd.).

Dobór przypadków (stron oraz blogów) trwał do czasu osiągnięcia teoretycznego nasycenia (*theoretical saturation*) wygenerowanych kategorii analitycznych, a więc takiego momentu, w którym kolejne przypadki są podobne do wcześniejszych i można je zanalizować za pomocą już istniejących kategorii²³. W sumie w badaniu analizie poddano 14 stron internetowych oraz 7 blogów poświęconych tematyce sportu osób niepełnosprawnych. Dane zostały zgromadzone i przeanalizowane w ciągu 3 miesięcy, od maja do lipca 2014 roku. Osoby prowadzące blogi oraz strony internetowe reprezentowały różne dyscypliny sportowe. Kryterium doboru była (poza uprawianiem sportu) przede wszystkim ich czynna działalność jako użytkowników sieci internetowej, nie zaś sam rodzaj czy charakter dyscypliny sportowej.

Aby zapewnić wiarygodność danych, kierowano się zasadą jawności osób prowadzących strony i blogi internetowe, co oznacza, że analizie poddawano tylko te z nich, w przypadku których nie było wątpliwości co do tożsamości autora/-ów²⁴.

Wyniki badań własnych

Pierwszy wymiar analizy polegał na **określeniu podstawowych treści**, które pojawiały się w tekstach i odnosiły się do zagadnienia sportu i sportowców niepełnosprawnych. Innymi słowy, było to poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: co piszą osoby niepełnosprawne uprawiające sport na prowadzonych przez siebie stronach i blogach internetowych?

Drugi wymiar, to próba **wyszczególnienia** poruszanych **tematów**. Procedura ta oparta została na takich cechach tekstu, jak: uszczegółowienie podejmowanego tematu, częstotliwość występowania poszczególnych tematów, proporcje w stosunku do innych tematów, czy ich umiejscowienie w strukturze strony. Była to zatem próba poszukiwania odpowiedzi na pytanie: jak osoby prowadzące blogi i strony internetowe przedstawiają poszczególne informacje, jak je dzielą i na co chcą zwrócić uwagę odbiorców określonych treści?

Wreszcie trzeci, najważniejszy wymiar dotyczył najbardziej „pogłębionej” analizy danych, związanej ze zrekonstruowaniem oraz **wyjaśnieniem mechanizmów** leżących u podstaw zamieszczania danych treści i stanowił próbę uchwycenia intencji nadawcy oraz odpowiedzi na pytanie: dlaczego badane osoby piszą o sobie, swoich przeżyciach i całym środowisku sportowym w określony sposób?

W dalszej części artykułu rozwijam wskazane powyżej wątki oraz staram się udzielić odpowiedzi na postawione w ich ramach pytania.

²³ B. Glaser, *Theoretical Sensitivity*, San Francisco, The Sociology Press, 1978, s. 142

²⁴ M. Makowska, *Desk research*, [w:] *Analiza danych zastanych*, red. M. Makowska, Warszawa, Scholar, 2013, s. 90

Treści obecne na stronach i blogach internetowych osób niepełnosprawnych uprawiających sport

Biorąc pod uwagę pierwszy z omawianych wymiarów, treści obecne na stronach oraz blogach internetowych można pogrupować według następujących kategorii.

Po pierwsze, są to informacje o charakterze powitalnym, pojawiające się w momencie załadowania strony. W przeważającej liczbie przypadków były to aktualności i bieżące informacje albo zarys sylwetki sportowca umożliwiające wstępne zapoznanie się z jego osobą. W obydwu przypadkach widoczna jest staranność w dobieraniu bądź kluczowych treści z zakresu aktualnych wydarzeń sportowych, bądź wyselekcjonowanych informacji o własnej osobie, które mają przyciągnąć oraz wzbudzić zainteresowanie potencjalnego odbiorcy.

Rozszerzenie takich wstępnych (powitalnych) treści następuje w dwóch kolejnych wątkach tematycznych odnoszących się do szeroko rozumianych aktualności oraz mniej lub bardziej wyczerpujących informacji o sobie samym.

W przypadku bieżących wydarzeń, mamy więc kategorie wiadomości wprost dotyczące sportu. Można tutaj wyróżnić przy tym te, które odnoszą się do osoby samego sportowca, np. przygotowania do zawodów, relacje z wyjazdów, sukcesy, ale także ewentualne trudności organizacyjne czy problemy zdrowotne, bądź związane z wydarzeniami ze środowiska osób niepełnosprawnych uprawiających sport. Ponadto znajdują się tutaj także treści z wydarzeniami dotyczącymi kwestii „systemowych” czy finansowych z zakresu sportu osób niepełnosprawnych. Druga z kategorii odnosi się natomiast do kwestii społecznych, m.in. związanych z różnego rodzaju akcjami mającymi na celu integrację osób niepełnosprawnych za sprawą sportu, działaniami pro-integracyjnymi w ramach zajęć z młodzieżą, czy uczestnictwem w różnego rodzaju wydarzeniach publicznych dla propagowania sportu osób niepełnosprawnych. Przy okazji podkreśla się tutaj często, że przy realizacji wspomnianych działań pomocny był, a tym samym wykorzystywany, wizerunek danego sportowca, jego osiągnięć i sukcesów.

Kolejna kategoria informacji, która zajmuje kluczową pozycję w strukturze strony, to zakładka „o mnie”, gdzie zazwyczaj znajdują się dane dotyczące ogólnej sylwetki osoby z wyraźnym uwypukleniem działalności sportowej (CV sportowca), w tym ścieżki kariery, kolejnych zwycięstw, największych sukcesów, podsumowania dotychczas zdobytych medali czy najlepszych wyników. Część informacji poświęcona jest życiu prywatnemu danej osoby. Przywoływane są wówczas nie tylko bieżące wydarzenia, ale także te z przeszłości, często odnoszące się do niepełnosprawności, jej charakteru i wpływu na życie jednostki. Niemniej jednak nie mają one charakteru „użalania się” nad sobą, czy wywołania u odbiorcy poczucia „pokrzywdzenia przez los”, ale raczej stanowią tło pokazujące, że pomimo różnego rodzaju trudnych życiowo sytuacji, osoby te potrafiły

wyjść z nich obronną ręką, nie poddać się, a wręcz przeciwnie, dokonać wielu spektakularnych wyczynów sportowych. Przy tym nie mają one również na celu wywołania wrażenia „superbohaterów” (jednostek wybitnych), lecz pokazanie, a zarazem uświadomienie innym (zwłaszcza osobom niepełnosprawnym), że pomimo różnych problemów nie trzeba rezygnować z życiowych pasji, nawet gdy jest się osobą niepełnosprawną. Taki sposób prezentowania siebie ma także do pewnego stopnia wymiar promocyjny i wiąże się z autokreacyjnym charakterem przekazu, który ma za zadanie stworzyć pozytywny wizerunek sportowca jako, z jednej strony, samodzielnej, zaradnej i zdolnej do działania jednostki, z drugiej zaś, jako człowieka skromnego, potrafiącego zachować dystans do siebie i swoich osiągnięć.

W pewnym sensie wymiar promujący siebie mają także informacje dotyczące innych aktywności osoby sportowca, które często przybierają postać wolontariatu oraz działalności charytatywnej (zazwyczaj związanej z osobami niepełnosprawnymi, ich aktywizacją w różnych obszarach życia społecznego), przy czym najczęściej jest to wspieranie aktywności fizycznej. Taka działalność nie musi być jednak związana wyłącznie ze sportem, a dotyczyć może na przykład zaangażowania w działalność organizacyjną, zawodową, a nawet polityczną.

Należy też zaznaczyć, że wymiar promocyjny dotyczy nie tylko samych sportowców prowadzących strony czy blogi, ale także sportu osób niepełnosprawnych w ogóle, gdzie zazwyczaj podkreśla się działania i sukcesy innych sportowców, co pełni rolę edukacyjno-promującą dla potencjalnych odbiorców oraz rolę informacyjną, bowiem pozwala zorientować się w bieżących wydarzeniach i zaplanowanych imprezach z udziałem sportowców niepełnosprawnych.

Na stronach i blogach zamieszczane są również informacje dotyczące sponsorów oraz partnerów finansowych, które prezentują firmy i instytucje, rzadziej osoby prywatne, sprawujące mecenat nad niepełnosprawnym i jego sportową działalnością. Zazwyczaj przybiera to formę umieszczenia na stronie oficjalnych i prawdopodobnie wynikających z zawartych umów, treści oraz emblematów (logo) sponsora. Czasem dodaje się także informacje związane np. z inicjatywami sponsora lub jego aktywnością na tym polu, które zgodne jest z profilem działalności sportowca oraz jego zaangażowania w inicjatywy prospołeczne i prointegracyjne.

Główne tematy oraz wątki wyodrębnione z treści przekazu

Kolejnym etapem analizy było pogrupowanie treści zamieszczanych na stronach i blogach internetowych prowadzonych przez niepełnosprawnych sportowców i na tej podstawie określenie najważniejszych podejmowanych w ich ramach wątków tematycznych. Takie wyodrębnienie wątków miało na celu wyjaśnienie

nie tylko tego, co było zamieszczane na witrynach internetowych, ale także określenie tego, na co zwracano największą uwagę²⁵.

Na tej podstawie określono główne kategorie tematów obecnych na stronach i blogach prowadzonych przez niepełnosprawnych sportowców. Zostały one ostatecznie pogrupowane w trzy główne wątki odnoszące się odpowiednio do kwestii osobistych, związanych ze sportem oraz zagadnień ogólnoinformacyjnych.

Pierwszym wątkiem tematycznym, jaki został wyodrębniony w toku analizy danych, był wątek związany ze sferą osobistą (pozasportową), w ramach którego zamieszczano informacje dotyczące osoby sportowca oraz rysu biograficznego, koncentrującego się na przybliżeniu jego sylwetki. Z jednej strony, odnoszono się tutaj do sfery przeżyć typowych dla „przeciętnego” człowieka, a więc dzieciństwa, rodziny czy pracy, z drugiej zaś do doświadczeń związanych z niepełnosprawnością, jej nabyciem lub podkreśleniem wrodzonego jej charakteru, a także konsekwencji niepełnosprawności dla całego życia jednostki. Było to przy tym przeważnie przedstawiane w konwencji „radzenia sobie” z dysfunkcją i „normalnego życia, pomimo niepełnosprawności”.

Drugi wątek, który został wyodrębniony w toku pracy analitycznej, dotyczył informacji związanych z szeroko rozumianą sferą działalności sportowej. Przy tym, co istotne, był on często wplątany w wymiar przeżyć osobistych, stanowiąc nierzadko ich ważny element. Są to przeważnie opisy wszystkich wydarzeń sportowych, w których udział brała osoba prowadząca bloga/stronę internetową, ale także te, które generalnie dotyczą sportu niepełnosprawnych. Często podkreśla się tutaj zasługi sportowca i jego największe sukcesy, które mają wskazywać na jego „sportową rangę”. Prezentując sylwetkę swojej osoby jako sportowca, czyni się to w dwóch ujęciach. Pierwszym, w którym głównym celem jest podkreślenie profesjonalizmu (dlatego w celu legitymizacji swojej działalności pisze się o przynależności do organizacji sportowych, członkostwie w różnych krajowych oraz międzynarodowych gremiach, powołaniu do kadry narodowej, a przede wszystkim o występach w barwach naszego kraju na najważniejszych imprezach sportowych). Drugie ujęcie ma natomiast za zadanie pokazać ścieżkę kariery sportowej, wraz z dochodzeniem do kolejnych sukcesów dzięki wyczerpanej pracy, zaangażowaniu, ale także walce z samym sobą i swoimi słabościami (zarówno tymi wynikającymi z niepełnosprawności, ale też takimi, które dotyczą każdego z nas, a więc zniechęceniem, przemęczeniem, czasową utratą wiary we własne siły czy po prostu różnymi problemami dnia codziennego). Również w tym kontekście prezentowana jest przy tym postawa „zwycięzcy”, człowieka, który pomimo różnych trudności nie poddaje się i dąży do osiągnięcia sukcesu. Tutaj także uwidacznia się dążenie do profesjonalizacji, poprzez nakładanie na swoje

²⁵ M. Stojkow, D. Żuchowska-Skiba, *Od porad medycznych ku prozie życia – czyli przemiany dyskursu osób z niepełnosprawnościami w Internecie*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2014, Nr III

życie różnych reżimów związanych z podporządkowaniem się rygorom aktywności sportowej.

Trzeci i ostatni wątek dotyczył natomiast pozostałych treści i miał charakter ogólnoinformacyjny. Były to zatem wszystkie kwestie, które nie odnosiły się ani do osoby prowadzącej bloga/stronę, ani też nie dotyczyły bezpośrednio tematyki sportowej. Zazwyczaj były to sprawy związane z inną aktywnością bądź działalnością danej osoby, która często miała charakter „społecznikowski” i była ukierunkowana na realizację jakichś idei społecznych, zazwyczaj tych, w których główną rolę odgrywają osoby niepełnosprawne. Z drugiej strony, mogły to być także działania związane z „pozasportową karierą” danej osoby, w której sport ma być swego rodzaju trampoliną, czyli „narzędziem” wspomagającym dążenie do ich realizacji w innych dziedzinach i obszarach życia jednostki (np. wspomnianym już życiu politycznym).

Zaprezentowane powyżej tematy nie stanowią jednolitej i rozdzielnej systematyki, ale przeplatają się ze sobą w różnych konfiguracjach. Przy tym, główne miejsce zajmuje w nich sport, rozumiany w sposób wieloznaczny, jako przedsięwzięcie indywidualne, ścieżka rozwoju osobistego (samorealizacji), ale także postrzegany w kategoriach drogi życiowej.

Z kolei wątki osobiste ujmowane były w kategoriach nawiązywania do własnej przeszłości, osobistych wyznań, ale też włączenia czytelników w życiowe doświadczenia jednostki. W ten sposób budowany był potencjał zaufania odbiorców i zacieśniania z nimi więzi. W pewnym sensie miało to także charakter osobistego rozliczenia z przeszłością, swoistego katharsis, oczyszczenia i otrząśnięcia się z często traumatycznych wydarzeń.

Natomiast kwestie ujmowane zbiorczo, jako ogólnoinformacyjne, odnosiły się między innymi do prezentacji i oceny rozwiązań strukturalnych, polityki państwa czy systemu finansowania. Wówczas osoba pisząca bloga lub zamieszczająca informacje na stronie internetowej stawiała się niejako w charakterze recenzenta, a czasem sędziego, oceniającego skuteczność, bądź też jej brak, w przypadku systemu wsparcia niepełnosprawnych sportowców. Wśród informacji należących do tej kategorii, były także te dotyczące bieżących wydarzeń okołosportowych, a osoba pisząca treści *on-line* sytuowała się jako przekaziciel takich treści, bądź ich propagator. W podobnym tonie odbierać można treści dotyczące działalności prospołecznej i wolontariackiej (przeważnie na rzecz osób niepełnosprawnych), kiedy piszący o tych sprawach sportowiec stawiał się w pozycji obrońcy, adwokata czy swoistego, często samozwańczego pełnomocnika²⁶.

²⁶ Por. M. Stojkow, D. Żuchowska-Skiba, op. cit.

Analiza prezentowanych treści, czyli co „mówią” strony i blogi internetowe o ich twórcach?

W dalszej części artykułu podjęto próbę odtworzenia oraz wyjaśnienia mechanizmów odpowiedzialnych za zamieszczanie określonych treści z życia niepełnosprawnych sportowców. W ten sposób starano się zrekonstruować intencje osób piszących blogi oraz strony internetowe. Czyniąc to, odwołano się do trzech zasadniczych obszarów, które zostały zrekonstruowane na podstawie analizy danych zamieszczanych na stronach i blogach, a także, pomocniczo, rozmów z przedstawicielami środowiska niepełnosprawnych sportowców.

Pierwszy z nich odnosi się do prezentowania atrybutów „prawdziwego” sportowca i oznacza dążenie do legitymizacji sportu osób niepełnosprawnych. Drugi obszar wiąże się natomiast ze zrekonstruowaniem perspektywy poznawczej osoby sportowca, czynionej w kontekście przejścia od postawy bierności do aktywności życiowej. Natomiast trzeci obszar dotyczy problematyki identyfikacji własnego „ja” i procesualnego ujęcia koncepcji siebie oscylującego pomiędzy człowiekiem niepełnosprawnym a pełnosprawnym sportowcem.

Dążenie do legitymizacji sportu osób niepełnosprawnych – prezentowanie atrybutów „prawdziwego” sportowca i ugruntowywanie jego roli

Jedną z kluczowych kategorii, jakie zostały wygenerowane na podstawie analizy danych znajdujących się na stronach i blogach internetowych, są **społeczne atrybuty roli sportowca** i ich znaczenie dla legitymizacji działań osób niepełnosprawnych uprawiających sport. Innymi słowy, poprzez informacje znajdujące się na wspomnianych blogach i stronach, próbuje się przekazać treści, które mają nadawać działalności osoby niepełnosprawnej status profesji, i przyrównać ją do sytuacji sportowców pełnosprawnych.

W ten sposób zamieszczane treści mają do spełnienia dwa zasadnicze cele. Po pierwsze, jest to stworzenie gruntu dla społecznego uznania danej osoby za sportowca, po drugie, uznania samego sportu osób niepełnosprawnych za pełnoprawny i pełnowartościowy. Obydwa cele przeplatają się i nawzajem uzupełniają, tworząc w istocie jedną spójną całość. Aby to osiągnąć, stosowane są odpowiednie zabiegi, które odnoszą się do określonych czynności i działań, kojarzonych przez większość społeczeństwa z uprawianiem sportu.

Ponieważ jednym z ważniejszych atrybutów sportu są istniejące rozwiązania systemowe, stąd o jego profesjonalizacji mają świadczyć takie argumenty, jak obecność sportu niepełnosprawnych w ramach rozwiązań strukturalnych państwa, posiadanie określonego zaplecza instytucjonalnego czy zabezpieczenie interesów niepełnosprawnych sportowców, znajdujące swoje odzwierciedlenie w normach prawa. W związku z tym wymienia się tutaj zarówno zabezpieczenie

praw osób niepełnosprawnych w Polsce, które gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku, ale także odwołuje się do najważniejszych norm prawa krajowego oraz międzynarodowego, przyjętych przez nasze państwo. Ważne miejsce zajmują również informacje dotyczące organów administracji państwowej i samorządowej, a także ich obowiązki wobec osób niepełnosprawnych, również tych uprawiających sport. Wymienia się zatem kluczowe dla sprawowania pieczy nad aktywnością osób niepełnosprawnych Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych czy Ministerstwo Sportu i Turystyki.

Jednocześnie na wspomnianych stronach i blogach podaje się informacje z zakresu finansowania sportu osób niepełnosprawnych, w tym dotyczące systemu stypendiów i przyznawania nagród. W ten sposób podkreśla się, że sport osób niepełnosprawnych objęty został tożsamym ze sportem osób zdrowych systemem finansowo-stypendialnym. Niemniej, ze względu na specyfikę sportu osób niepełnosprawnych, wśród treści zamieszczanych na stronach i blogach internetowych, pojawiają się także informacje odnoszące się do nieadekwatności z zasadami, na jakich jest on oparty, niektórych zaimplementowanych wprost rozwiązań z zakresu prawa, obecnych w sporcie osób sprawnych.

Innym ważnym atrybutem jest istnienie określonych organizacji i instytucji (m.in. klubów sportowych) oraz fakt przynależności do nich danej osoby, czy jej powołanie do reprezentacji kadry narodowej z zakresu danej dyscypliny. Z jednej strony bowiem takie instytucjonalne zaplecze samo w sobie świadczy o profesjonalizacji sportu osób niepełnosprawnych, z drugiej zaś posiadanie członkostwa w tego typu strukturach nadaje określonej osobie legitymację sportowca zawodowego. Taka przynależność do instytucji czy organizacji, które zrzeszają osoby niepełnosprawne, stwarza też warunki do realizacji danej aktywności sportowej, zapewniając odpowiednie zaplecze infrastrukturalne. Jednocześnie aktywność danej osoby, aby mogła zostać uznana za profesjonalną, musi się także charakteryzować określonymi, podejmowanymi przez nią działaniami.

W związku z tym atrybuty „bycia” sportowcem wiążą się również z działaniami osób niepełnosprawnych, które dotyczą pewnego stylu czy też modelu życia, w którym jednostka prezentuje się jako zaangażowana w daną aktywność, a zarazem jako zorientowana na rozwój swojej kariery sportowej. Dzieje się tak, bowiem na aktywność sportową takiej osoby składa się zestaw czynności i ich właściwości, które sprawiają, że takie działanie spełnia przesłanki uprawiania sportu.

W tym kontekście, jednym z podstawowych atrybutów jest wymiar temporalny, oznaczający regularność treningu i sukcesywność uczestnictwa we wszelkiego rodzaju spotkaniach związanych z aktywnością fizyczną. Taka cykliczność sprawia, że osoba zapoznaje się ze „schematem” działania, stanowiącym jeden z kluczowych aspektów legitymizujących członkostwo w grupie. W ten sposób

osoba niepełnosprawna zyskuje przekonanie, że to, co robi, nosi znamiona uprawiania sportu. Jednocześnie przyczynia się to do konstruowania określonej definicji sytuacji, w której jednostka sama siebie zaczyna postrzegać jako sportowca. Takie przeświadczenie o swojej roli, które ma także ugruntowywać pozycję danej osoby w świadomości odbiorców treści zamieszczanych na stronach oraz blogach internetowych, jest często wyrażane poprzez powoływanie się na różnego rodzaju sukcesy, zarówno te związane z wynikami, rekordami, nagrodami czy medalami, ale też odnoszące się do otrzymywanych stypendiów czy powołaniem do kadry narodowej jako reprezentanta naszego kraju na najważniejszych sportowych imprezach rangi międzynarodowej.

Bardzo ważne, nie tylko z uwagi na podstawowe wymagania związane z podjęciem głównego działania, jakim jest uprawianie sportu, ale także po to, aby pokazać swoje zaangażowanie zmierzające w kierunku zdobycia wymaganych kompetencji, jest poznanie reguł oraz zasad, na jakich opiera się dana dyscyplina. Nie mniej istotne jest zdobycie ogólnej wiedzy z zakresu dyscypliny, którą się uprawia. Natomiast wykazanie się nią na stronie czy blogu internetowym jest kolejnym dowodem profesjonalizacji i traktowania aktywności sportowej w sposób potwierdzający swoje zaangażowanie. Ma to także swoisty wymiar edukacyjny, bowiem zawarte na stronach i blogach treści mają sprzyjać poszerzeniu wiedzy odbiorców co do specyfiki danej dyscypliny oraz reguł i zasad, jakimi się ona rządzi. W ten sposób mają one wpływać na zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat sportu osób niepełnosprawnych.

Trzeba również podkreślić, że ważną rolę w tym zakresie powinny odgrywać mass media, które ze swoim przekazem mogą docierać do najszerzej publiczności. A chociaż osoby prowadzące strony oraz blogi internetowe, z jednej strony, dość krytycznie podchodzą do marginalizowania sportu niepełnosprawnych w środkach masowego przekazu, to jednak, z drugiej, podkreślają wszystkie te sytuacje, w których w mediach ukazała się informacja o nich samych, bądź o ważnych wydarzeniach związanych ze sportem niepełnosprawnych. Dzieje się tak, bowiem powoływanie się na stronach internetowych na obecność sportu i sportowców niepełnosprawnych w środkach masowego przekazu tworzy dodatkową przestrzeń dla propagowania, ale też legitymizowania tego rodzaju działalności (w myśl zasady, którą wyraził jeden z moich rozmówców: „co jest w mediach, to musi być ważne”)²⁷.

²⁷ Przy tym trzeba pamiętać, że udział mediów w propagowaniu sportu osób niepełnosprawnych w naszym kraju jest nadal niewielki, dlatego Internet spełnia w tym zakresie kluczową rolę. Niemniej jednak każda informacja o sporcie, jaka znajdzie się w mass mediach, stanowi ważny etap na drodze do jego społecznej legitymizacji, a sam ten fakt zostaje wykorzystany do dalszego propagowania aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych.

Rekonstrukcja perspektywy poznawczej – przejście od postawy bierności do aktywności życiowej osoby niepełnosprawnej

Analizując strony i blogi internetowe, można z jednej strony uchwycić perspektywę poznawczą osób je piszących, z drugiej zaś to, co łączy się z dążeniem tychże osób do zmiany definicji sytuacji odbiorców zamieszczanych na nich treści.

Zamiast „lamentu” i roszczeniowej postawy, eksponowana jest zatem wiara we własne siły i chęć bycia jak najbardziej samodzielnym. Widoczna jest także pewność siebie, która bierze swój początek zarówno z obserwowania zmian własnego ciała, jak i rosnących zdolności swojego organizmu, wynikających z uprawiania sportu.

W ten sposób wyraża się dążenie do zmiany paradygmatu rozpowszechnionego w społeczeństwie, a dotyczącego wizerunku osoby niepełnosprawnej jako zależnej od innych, niesamodzielnej i niepotrafiącej funkcjonować bez pomocy z zewnątrz²⁸. Innymi słowy, jest to swoiste podejmowanie walki ze społecznymi stereotypami, które nie tylko stanowią istotną przeszkodę w zakresie normalizacji życia osób niepełnosprawnych, ale także utrudniają realizację postulatów polityki integracyjnej²⁹. Natomiast z perspektywy jednostkowej niejednokrotnie osłabiają wiarę we własne siły, utrudniają przystosowanie się i akceptowanie swojej niepełnosprawności, ale też zniechęcają do podejmowania najmniejszego nawet wysiłku, rodzą poczucie pogardy dla samego siebie, osłabiają mechanizmy psychiczne oraz niweczą efekty podejmowanych zabiegów leczniczych, edukacyjnych i rehabilitacyjnych³⁰.

Sportowiec jest w tym kontekście swego rodzaju bojownikiem o prawa osób niepełnosprawnych. Jest to zatem nie tylko głos we własnej sprawie, ale również w obronie innych niepełnosprawnych, w tym także przedstawicieli środowiska sportowców. Osoba prowadząca stronę internetową lub bloga podejmuje próbę uwrażliwienia pełnosprawnych członków społeczeństwa na trudną sytuację ludzi niepełnosprawnych, ale też zwrócenia uwagi na problemy dnia codziennego ludzi z różnego rodzaju dysfunkcjami. Jednocześnie sposób, w jaki przedstawia się aktywność osób niepełnosprawnych, ma za zadanie pokazać je w innym, nowym i dla wielu „zdrowych” przedstawicieli społeczeństwa po prostu nieznanym świetle.

Ów przekaz skierowany jest przy tym nie tylko do przedstawicieli „zdrowej” części społeczeństwa, ale także, a może przede wszystkim, do osób

²⁸ E. Minczakiewicz, *Postawy nauczycieli i uczniów szkół powszechnych wobec dzieci niepełnosprawnych umysłowo*, [w:] *Spoleczeństwo wobec autonomii osób niepełnosprawnych*, red. W. Dykik, Poznań, Eruditus, 1996

²⁹ A. Ostrowska, *Badania nad niepełnosprawnością*, Warszawa, IFiS PAN, 1994, s. 43–45

³⁰ J. Kristen, *Integracja społeczna osób niepełnosprawnych a ich automarginalizacja*, [w:] *Integracja społeczna osób niepełnosprawnych*, red. G. Dryżałowska, H. Żuraw, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe „Zak”, 2004, s. 99

niepełnosprawnych. Robi się to zazwyczaj po to, aby pokazać na własnym przykładzie, do czego zdolne są takie osoby oraz wzmocnić w nich przekonanie, że mogą poradzić sobie w różnych, nawet najtrudniejszych życiowych sytuacjach. Niejednokrotnie są to treści zachęcające do uprawiania sportu czy jakiegokolwiek innej formy aktywności fizycznej. I to właśnie ze względu na tę grupę odbiorców, owe strony oraz blogi internetowe są zbudowane w ten sposób, że zawierają udogodnienia i ułatwienia dla osób niepełnosprawnych, np. niedowidzących.

Nierzadko taki przekaz przybiera postać przesłania wypowiedzianego wprost lub pośrednio do osób niepełnosprawnych, a czasem także pełnosprawnych, „które są bierne życiowo i czekają na swoją szansę”³¹, w którym osoba pisząca bloga lub prowadząca stronę internetową stara się uświadomić, że „świat jest pełen możliwości, wszystko zależy od nich samych i od tego, ile gotowe są dla siebie zrobić, nie czekając na pomoc ze strony innych”. Na uwiarygodnienie takich słów sportowcy podają siebie jako przykład, przytaczając mniej lub bardziej konkretne wydarzenia ze swojego życia prywatnego, zawodowego i sportowego.

Z tego względu podkreśla się różnorodne walory uprawiana sportu. Ważne jest przy tym, że czyni się to w sposób promujący własną osobę jako silną, odważną, niezależną, radzącą sobie z powodzeniem z różnorodnymi barierami i ograniczeniami, kreując w ten sposób swój wizerunek jako człowieka, który pomimo różnych niesprzyjających warunków oraz okoliczności nie poddaje się, a nierzadko wbrew wszystkiemu potrafi „odnaleźć sens w życiu i swoje miejsce w społeczeństwie”. Ma to być zasadniczo prosty przekaz, odnoszący się do tego, że pomimo różnorodnych przeciwności losu, zarówno tych związanych z niepełnosprawnością, jak i tych, które ją poprzedzały i do niej doprowadziły, każda osoba powinna starać się być na miarę swoich możliwości aktywną, niezależną i samodzielną, a także znaleźć w sobie odwagę w dążeniu do realizowania własnych zamiarów, planów i marzeń.

Jednocześnie jest to chęć pokazania, że w życiu sportowca także zdarzają się różnego rodzaju sytuacje, wystawiające daną osobę na próbę, co jednak nie powinno działać zniechęcająco i destrukcyjnie na jej wolę walki. Przeciwnie, podkreśla się konieczności podejmowania wyzwań i walki z przeciwnościami, które mogą stać się udziałem każdego zawodnika. Wymienia się tutaj między innymi nieotrzymanie stypendium, niewystarczająca pomoc ze strony państwa czy nabycie kontuzji, które nierzadko na dłuższy czas powodują wykluczenie zawodnika z dalszej rywalizacji.

Mocno akcentowane są natomiast argumenty potwierdzające pozytywną rolę sportu w życiu człowieka (zwłaszcza niepełnosprawnego), która polega na wzmocnianiu organizmu, zwiększaniu sprawności własnego ciała, poprawie

³¹ Fragmenty tekstu pisane w cudzysłowie, które nie zostały opatrzone powołaniem bibliograficznym, stanowią wypowiedzi niepełnosprawnych sportowców, prowadzących własne blogi oraz strony internetowe (materiały własne autora).

stanu zdrowia, psychicznemu wzmocnieniu i wzrostowi wiary we własne siły³². W ten sposób próbuje się podkreślić wpływ pozytywnych aspektów sportu na całość życia osoby niepełnosprawnej.

Sport daje zatem możliwość społecznego zaistnienia jednostki w wieloaspektowym wymiarze odnoszącym się m.in. do „pokazania się”, „odkrycia siebie”, ale też budowania kapitału rozumianego jako zmiana percepcji samej jednostki wobec siebie, innych ludzi i otoczenia, które zamiast kojarzyć się ze „szklanym sufitem”, staje się źródłem niedostrzeganych dotychczas możliwości rozwoju i życiowych perspektyw.

Tym samym osoba prowadząca bloga lub stronę internetową dąży do pokazania, iż sport przynosi różnego rodzaju korzyści osobie go uprawiającej. Korzyści, które niejednokrotnie przekładają się na różne sfery życia jednostki, prowadząc do zmian sposobu postrzegania siebie, swojej sytuacji życiowej i otaczającej ją rzeczywistości społecznej.

Pomiędzy człowiekiem niepełnosprawnym a pełnosprawnym sportowcem – publiczna proklamacja i auto-identyfikacja

We wszystkich analizowanych przypadkach sport traktowano jako motyw przewodni wypowiedzi, który stanowił podstawowe, choć zazwyczaj nie jedyne działanie danej osoby. Była to bowiem nie tylko forma aktywności życiowej, ale także swoista wizytówka, stanowiąca ważny element tożsamości jednostki, poprzez który osoba definiowała siebie i poprzez który chciała być postrzegana przez innych.

Jednocześnie w wypowiedziach badanych, niepełnosprawność nie stanowi tabu, nie jest też definiowana wyłącznie w kategoriach problemów czy życiowych trudności. Ze sposobu wypowiedzi można wywnioskować, że osoba prowadząca bloga lub stronę internetową nie wstydi się swojej niepełnosprawności, czego dowodem są także liczne zdjęcia (zazwyczaj wykonane w „sytuacji sportowej” lub „oficjalno-publicznej”, rzadziej prywatnej).

W związku z tym często mówi się wprost o sobie, swojej niepełnosprawności oraz trudnościach życiowych, ale zawsze podkreśla się przy tym swoją determinację, ducha walki i zaangażowania. Przy tym nie jest to zazwyczaj pisanie wprost o tym, że jest się zwycięzcą, ale ma to raczej wynikać z samego kontekstu, opisu osiągnięć, często osadzonych w historii życia, która przedstawia się jako przeplatanie wątków cierpienia, tragicznych wydarzeń życiowych z przewyciężaniem swoich słabości i „wychodzeniem na prostą”.

Zazwyczaj podkreśla się przy tym mniej lub bardziej wyraźny udział osób trzecich, rodziny, przyjaciół, a więc jest to publiczna deklaracja, przyznanie się,

³² B. Molik, N. Morgulec-Adamowicz, A. Kosmol, *Zespołowe gry sportowe osób niepełnosprawnych. Koszykówka na wózkach i rugby na wózkach*, Warszawa, AWF w Warszawie, 2008, s. 12

że sukces jest wynikiem zaangażowania różnych osób, ich pomocy i determinacji oraz dużych pokładów zrozumienia i empatii. W ten sposób, z jednej strony dana osoba prezentuje się jako samodzielna, niezależna i odnosząca sukcesy, z drugiej zaś dopełnieniem tego wizerunku jest podkreślanie wsparcia ze strony innych, zwłaszcza rodziny, przyjaciół oraz przedstawicieli środowiska sportowego, a więc kolegów z zespołu, sekcji czy drużyny oraz trenera.

Ważnym wątkiem poruszonym przez sportowców prowadzących blogi oraz strony internetowe jest sama niepełnosprawność i jej społeczna percepcja. Niepełnosprawność prezentowana jest jako nierozzerwalna „część” danej osoby, którą traktuje się w sposób „oczywisty”, bezpośredni, a tym samym nie podejmuje się prób jej ukrycia. Niepełnosprawność jest przedstawiana jako atrybut danej osoby, będący elementem jej tożsamości i intersubiektywnego świata. W ten sposób próbuje się także zerwać z etykietą niepełnosprawności, która powoduje, że osoby z różnego rodzaju dysfunkcjami postrzegane są jako wybrakowane lub nienormalne, a przez to naznaczone jako odrębna grupa społeczna i traktowane w inny sposób³³. A zatem ma to być rodzaj walki z uprzedzeniami oraz wyalienowaniem ludzi niepełnosprawnych z różnych sfer życia codziennego. Głos osób prowadzących strony i blogi internetowe ma w tym wypadku prowadzić do przełamywania tego rodzaju postaw i wspomagać proces społecznych integracji ludzi niepełnosprawnych.

Zmiana takiej perspektywy, o czym przekonują sami sportowcy, nie jest jednak łatwa, bowiem człowiek niepełnosprawny bardzo często postrzegany bywa przez pryzmat swojej niepełnosprawności. Dlatego w treściach zamieszczanych przez osoby prowadzące blogi oraz strony internetowe często spotyka się odwołania do polityki równości, tolerancji czy poszanowania dla inności.

Co więcej, w wypowiedziach obecnych na stronach i blogach internetowych prezentowana jest perspektywa postrzegania nienormatywności ciała, która objawia się tym, że niepełnosprawność ujmuje się jako coś „zwykłego”, „naturalnego”, co staje się w pewien sposób „niezauważalne”, ale nie dlatego, że znika z pola widzenia, czy też przestaje stanowić przedmiot dyskusji. Przeciwnie, jak przekonują sami sportowcy, jest ona obecna w różnych życiowych sytuacjach, z jakimi spotyka się taka osoba. Z tą jednak różnicą, że można o niej mówić bez skrępowania, przestaje być tabu, czymś wstydliwym, co należy ukrywać i czego potencjalnie jednostka powinna się obawiać. W ten sposób niepełnosprawność może zostać uznana za w pełni legitymizowany temat rozmów, który jest zrównany z każdym innym i zamiast stanowić sam w sobie problem, staje się powodem do rozmów odnoszących się do zwykłych sytuacji dnia codziennego.

³³ C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, przeł. P. Morawski, Warszawa, Wydawnictwo „Sic!”, 2008, s. 29

Jednocześnie pokazuje się, że sport jest jedną z dróg, jakie może wybrać osoba niepełnosprawna po to, aby własnym zaangażowaniem i aktywnością przyczynić się do normalizacji swojego życia. Oznacza to, że uprawianie sportu może sprzyjać przyjmowaniu innego, od powszechnie powielanego również przez ludzi niepełnosprawnych, schematu poznawczego, w którym niepełnosprawność stanowi centrum życia jednostki, determinując w sposób niemalże totalny każdy aspekt jej życia. Niepełnosprawni sportowcy przekonują, że sport pozwala inaczej spojrzeć na otaczającą rzeczywistość i na siebie samego, wyzwalać nieznane pokłady witalności, wewnętrznej motywacji i życiowej energii. W procesie tym sport zajmuje nie tylko kluczową pozycję, ale w niektórych przypadkach może nawet stać się centralną aktywnością, wokół której koncentrują się wszystkie pozostałe działania jednostki. Sport jest wówczas traktowany jako motyw przewodni życia i stanowi podstawowe, choć z reguły nie jedyne działanie danej osoby. Bez względu jednak na to, jaką pozycję zajmuje sport, jest on prezentowany nie tylko jako forma aktywności, ale także swoista wizytówka i ważny element tożsamości, poprzez który osoba definiuje siebie i poprzez który chce być postrzegana przez innych. Tym samym niepełnosprawność przestaje stanowić swoiste tabu, nie jest też definiowana wyłącznie w kategoriach problemów czy życiowych trudności. Osoba, pisząc bloga bądź zamieszczająca informacje na stronie internetowej, daje tym samym wyraz swojej dezaprobatie odnośnie do sposobu wyrażania się o ludziach niepełnosprawnych w kategoriach deprecjonujących i podważających ich pełnowartościowe członkostwo w rozmaitych strukturach społecznych, a także, niejako w opozycji do rozpowszechnionej wizji osoby niepełnosprawnej, dokonuje samookreślenia siebie jako niezależnej i autonomicznej jednostki.

Podsumowanie

Osoby, które redagują treści zamieszczane na stronach i blogach internetowych, prezentują tak zwany rozwojowy model niepełnosprawności³⁴, który charakteryzuje się odejściem od koncentrowania uwagi potencjalnego odbiorcy

³⁴ P. Bystrowski (op. cit., 2010, s. 127), odwołując się do koncepcji stopnia nasycenia przekazu niepełnosprawnością, wyróżnia cztery podstawowe modele prezentowania osoby z dysfunkcjami organizmu: podejście medyczne, społeczne, integracyjne i rozwojowe. Model pierwszy, medyczny, przedstawia niepełnosprawność jako pierwszoplanowy i jedyne widoczny element wizerunku człowieka. Osoba z dysfunkcjami organizmu jest prezentowana nie jako człowiek, ale jako istota medyczna, jednostka chora, upośledzona, wymagająca troski i opieki innych osób, czyli ustawicznej ingerencji ze strony otoczenia. W modelu drugim, społecznym, człowiek niepełnosprawny nie jest już statystą, biernym obserwatorem zdarzeń, ale jest ich aktywnym uczestnikiem. W tym podejściu człowiek niepełnosprawny jest narratorem swojej historii i jest on prezentowany jako bohater sam w sobie. W modelu trzecim, integracyjnym, wyraźny jest drugi element przekazu, a więc człowiek niepełnosprawny. Nie jest to jednak „superbohater” ani „podopieczny” zdany na łaskę innych, ale pomimo niepełnosprawności aktywny człowiek w różnych sferach życia społecznego.

przekazu na niepełnosprawności, ale jej skierowaniem na inne aspekty egzystencji jednostki, które w odbiorze społecznym są niedostrzegane, a składają się na całokształt jej człowieczeństwa. Celem tego podejścia jest oderwanie się od niepełnosprawności i skierowanie uwagi odbiorcy na inne kwestie, tworząc z niej nie jedyny, ale jeden z wielu aspektów życia jednostki.

Oznacza to, że w treści przekazu nie ma niepełnosprawności jako centralnej kategorii prezentowania siebie i koncepcji własnego „ja”, a miejsce to zajmuje aktywność sportowa, która zostaje włączona w zasób definicji siebie jednostki. W ten sposób przechodzi się z pozycji „lamentującej”, „roszczeniowej”, silnie utrwalonej w stereotypowej percepcji społeczeństwa, w kierunku wypromowania wizerunku osoby niepełnosprawnej, w którym kluczowe miejsce zajmuje aktywność życiowa – w tym wypadku jest nią uprawianie sportu.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia będące wynikiem analizy informacji zawartych na stronach i blogach internetowych prowadzonych przez niepełnosprawnych sportowców, można, przypisując im określone symboliczne znaczenia, przyporządkować je do kilku kluczowych kategorii tematycznych.

Po pierwsze, są to treści o charakterze *pro-integracyjnym*, a więc związane z prowadzeniem działań popularyzatorskich, które mają służyć większej integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem poprzez upowszechnianie wiedzy oraz zwiększenie zainteresowania sportem osób niepełnosprawnych wśród społeczeństwa. Są to, z jednej strony, działania zmierzające do przybliżenia szerszym masom społecznym aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych, z drugiej zaś, jest to wykorzystywanie sportu uprawianego przez tę kategorię obywateli do promowania i kreowania innego wizerunku osoby niepełnosprawnej – zamiast często spotykanego piętnującego i stygmatyzującego, w kierunku prezentowania osób niepełnosprawnych jako samodzielnych, niezależnych, realizujących się poprzez sport rozumiany jako profesja.

Po drugie, to treści *propagatorskie*, dotyczące promowania i upowszechniania wśród osób niepełnosprawnych czynnej postawy życiowej. Są one ukierunkowane na zmianę postaw wobec siebie i swojej niepełnosprawności, w czym dopomóc ma uczestnictwo w różnych formach aktywności fizycznej.

Po trzecie, to treści *demaskatorskie*, a więc odsłaniające kulisy zarówno wydarzeń z własnego życia, jak i działania innych osób bądź instytucji. Jest to przede wszystkim „wpuszczenie za kulisy”, pokazanie warsztatu sportowca, organizacji czy grup sportowych. W ten sposób podejmuje się działania zmierzające w kierunku lepszego zrozumienia specyfiki sportu osób niepełnosprawnych przez ludzi zdrowych, którzy wcześniej nie mieli okazji się z nim zetknąć.

Po czwarte, to treści *krytyczne*, wyrażające opinie danej osoby na temat sytuacji sportu osób niepełnosprawnych w Polsce, co często czyni się poprzez jej skonfrontowanie z tym, co w tej materii dzieje się w innych krajach, zarówno w Europie, jak i na całym świecie.

Wreszcie, po piąte, są to treści o charakterze *autokreacyjnym*, czyli promującym siebie samego, zarówno jako sportowca, jak i człowieka zdolnego, ambitnego, radzącego sobie w różnych okolicznościach. W ten sposób buduje się kapitał społeczny i społeczne zaufanie, które mogą być wykorzystane do dalszego rozwoju kariery sportowej (np. poprzez zdobycie sponsorów oraz przychylności władz państwowych, bądź innych podmiotów, które mogą potencjalnie wesprzeć materialnie sportowca) albo też wspomóc go w innym, pozasportowym działaniu (np. karierze politycznej, prowadzeniu biznesu, czy działalności społecznej).

Bibliografia

- Andrzejewska A., *Przydatność i zagrożenia Internetu dla osób niepełnosprawnych*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. Andrzejewska A., Bednarek J., Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010
- Barnes C., *Wizerunek niepełnosprawności i media. Badanie zasad przedstawiania osób niepełnosprawnych w środkach masowego przekazu*, Warszawa, Ogólnopolski Sejmik Osób Niepełnosprawnych, 1997
- Barnes C., Mercer G., *Niepełnosprawność*, przeł. Morawski P., Warszawa, Wydawnictwo „Sic!”, 2008
- Bystrowski P., *Analiza koncepcji prezentowania człowieka niepełnosprawnego w mediach ze względu na stopień nasycenia przekazu niepełnosprawnością*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. Andrzejewska A., Bednarek J., Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010
- Glaser B., *Theoretical Sensitivity*, San Francisco, The Sociology Press, 1978
- Glaser B., Strauss A., *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*, Chicago, Aldine Publishing Company, 1967
- Gorajewska D., *Wizerunek osób niepełnosprawnych a nowe technologie*, [w:] *Technologie informatyczne w służbie osób niepełnosprawnych*, red. Klaus R., Gorzów Wielkopolski, Wyższa Informatyczna Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim, 2007
- Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000
- Kossewska J., *Spoleczeństwo wobec osób niepełnosprawnych – postawy i ich determinanty*, „Studia Psychologica I” 2003, Nr 14
- Kristen J., *Integracja społeczna osób niepełnosprawnych a ich automarginalizacja*, [w:] *Integracja społeczna osób niepełnosprawnych*, red. Dryżałowska G., Żuraw H., Warszawa, Wydawnictwo Naukowe „Żak”, 2004
- Lubina E., Lubina-Dąbrowska N., *Autoprezentacja medialną szansą na integrację społeczną osób niepełnosprawnych*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. Andrzejewska A., Bednarek J., Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010

- Maj A., *Analiza treści*, [w:] *Analiza danych zastanych*, red. Makowska M., Warszawa, Scholar, 2013
- Makowska M., *Desk research*, [w:] *Analiza danych zastanych*, red. Makowska M., Warszawa, Scholar, 2013
- Minczakiewicz E., *Postawy nauczycieli i uczniów szkół powszechnych wobec dzieci niepełnosprawnych umysłowo*, [w:] *Spółeczeństwo wobec autonomii osób niepełnosprawnych*, red. Dykcik W., Poznań, Eruditus, 1996
- Molik B., Morgulec-Adamowicz N., Kosmol A., *Zespołowe gry sportowe osób niepełnosprawnych. Koszykówka na wózkach i rugby na wózkach*, Warszawa, AWF w Warszawie, 2008
- Nowak A., *Marginalizacja osób niepełnosprawnych*, [w:] *Wybrane społeczno-socjalne aspekty marginalizacji*, red. Nowak A., Katowice, Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania, 2005
- Ossowski R., *Teoretyczne i praktyczne podstawy rehabilitacji*, Bydgoszcz, Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy, 1999
- Ostrowska A., *Badania nad niepełnosprawnością*, Warszawa, IFiS PAN, 1994
- Sadurska-Duffy E., *Przykład jakościowej analizy treści. Wizerunek Polaka – imigranta zarobkowego w prasie brytyjskiej w latach 2004–2006*, [w:] *Analiza danych zastanych*, red. Makowska M., Warszawa, Scholar, 2013
- Stojkow M., Żuchowska-Skiba D., *Od porad medycznych ku prozie życia – czyli przemiany dyskursu osób z niepełnosprawnościami w Internecie*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2014, Nr III
- Szarfenberg R., *Pojęcie wykluczenia społecznego*, Warszawa, Instytut Polityki Społecznej UW, 2008
- Ślusarczyk Cz., *Osoby niepełnosprawne w społeczeństwie informacyjnym – wybrane problemy i wyniki badań ankietowych*, [w:] *Osoby niepełnosprawne a media cyfrowe. Z pogranicza teorii i praktyki*, red. Andrzejewska A., Bednarek J., Warszawa, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2010
- Wyka A., *Badacz społeczny wobec doświadczenia*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1993